

DEN GODA MÅLTIDEN
I DALS-EDS KOMMUN

BAKGRUND

Den goda måltiden är riktlinjer för en god kvalitet på den mat och de måltider som erbjuds inom de verksamheter Dals-Eds kommun ansvarar för. **Den goda måltiden** främjar hälsa och välbefinnande hos kunder och brukare, samtidigt som olika målgruppers behov av energi och näring tillgodoses enligt de gällande nationella näringsrekommendationerna.

I Dals-Eds kommun är maten alltid viktig. Den har stor betydelse ur många aspekter, helt nödvändig i rätt mängd och i rätt sammansättning, för att vi ska må bra och kunna prestera i förskola, skola, och i arbetslivet. Maten är också viktig för nå god livskvalitet och goda resultat inom vård och omsorg.

Produktion, transport och konsumtion av mat har påverkan på klimatet. Påverkan sker också på miljön i jordbrukslandskapet och på arbetsförhållandena och hälsan hos dem som producerar maten. Genom medvetna val kan vi påverka alla dessa aspekter i en positiv riktning.

SYFTE

- **Den goda måltiden** i Dals-Eds kommun ska bidra till ett hållbart samhälle med friska medborgare.
- Verka för att Dals-Eds matinköp ska bli mer hållbara ekonomiskt, socialt, och ekologiskt.

Folkhälsa

Det svenska folkhälsoarbetet utgår från elva målområden utifrån de faktorer i samhället som påverkar folkhälsan. "Goda matvanor och säkra livsmedel" är ett av dessa målområden. Goda matvanor har således avgörande betydelse för att uppnå en god folkhälsa.

Inriktningsmål: Kostenhetens restauranger ska servera god, vällagad, säker och hälsosam mat till alla.

Resultatmål: Matsedlarna ska vara näringsberäknade.

Det ska finnas matråd i skolorna och inom äldreomsorgen.

Maten ska vara av hög kvalitet och så långt som möjligt lagas från grunden, med ett minimum av tillsatser.

Personalen ska fortlöpande ha professionellt stöd och kunskapsutveckling inom relevanta ämnesområden.

Hållbar Miljö

De nationella miljömålen utgör en viktig grund för en utveckling mot ett långsiktigt hållbart samhälle. Produktion och konsumtion av livsmedel påverkar de flesta av de sexton nationella miljömålen.

Produktion, förädling, förpackning, distribution och tillagning av livsmedel påverkar alla miljömål. Val av råvaror har stor betydelse för denna miljöpåverkan. Många livsmedel transporteras långt innan de når kunden. Transporternas miljö- och klimatpåverkan minskas genom att säsongsanpassa inköpen och att köpa mer regionalproducerad mat.

Genom ökad andel vegetariska råvaror och säsonganpassning av matsedel kan också utsläppen av växthusgaser minskas. För ekologiska livsmedel finns det ett nationellt mål, år 2010, att 25 % av kommuners och landstingens livsmedelsbudget ska vara inköp av ekologiska livsmedel.

Ät S.M.A.R.T. -modellen är framtagen av Centrum för tillämpad näringslära vid Stockholms läns landsting med stöd från Konsumentverket och Livsmedelsverket. Genom att använda Ät S.M.A.R.T. -modellen som är ett informations- och utbildningsmaterial som presenterar ett förslag på hur man kan äta både hälsosamt och miljövänligt grundat på forskning inom hälso- och miljö. Modellen möjliggör för att inköpen av mat ska bli bättre för hälsan, ekonomin, och miljön.

S.M.A.R.T. står för

Större andel vegetabilier

Mindre tomma kalorier

Andelen ekologiskt ökas

Rätt kött, rätt grönsaker

Transportsnålt

Inriktningsmål: Klimat- och miljöanpassning av måltidsverksamheterna.

Resultatmål: Ökade inköp av ekologiska livsmedel till 25 %, innan 2015.
Andelen regionproducerade livsmedel ska öka.
Minska svinnet både i kök och servering.
Följ Ät S.M.A.R.T. -modellen så långt som möjligt i verksamheterna.

Etiskt certifierade produkter

Etiska frågeställningar kring produktionen av livsmedel, såsom rättvisefrågor, blir mer och mer uppmärksammade och ses av allt fler som ett viktigt kriterium för en hållbar produktion och konsumtion. Genom att göra medvetna inköp som är bra för miljön, klimatet, arbetsmiljön och hälsan kan vi påverka livsmedelsproduktionen i en hållbarare riktning.

Inriktningsmål: Dals-Eds kommun ska köpa livsmedel producerade under goda sociala förhållanden.

Resultatmål: Vid inköp av specifika livsmedel inom etiskt ifrågasatta produktgrupper såsom bananer, choklad och kaffe/te ska rättvisemärkta produkter köpas in.

Genetiskt modifierande organismer (GMO)

Genetiskt modifierande organismer (GMO) innebär att en grödas genetiska material förändras i laboratoriemiljö i syfte att uppnå ett bättre odlingsresultat. Tekniken är att gener från en jordbakterie förs över till växter för att växterna ska klara insektsangrepp och bekämpningsmedel bättre. Exempel på GMO är majs, sojaböna samt raps och dessa produkter är godkända i EU.

Inriktningsmål : Dals-Eds kommuns verksamheter ska inte köpa in produkter som innehåller GMO. (Genetiskt Modifierade Organismer)

Resultatmål: Måltidsverksamheterna ska endast köpa in livsmedel som är certifierad med GMO-fri produktion.

LIVSMEDELPOLICY

Syftet med livsmedelpolicyn är att det för samtliga livsmedel som upphandlas till kommunala kök i Dalslandskommunerna samt Årjäng och Säffle kommun ska ställas grundläggande lagstiftningskrav på livsmedelsproducenterna som säkerställer att hög livsmedelskvalité erhålles. Vidare syftar det till att miljöstörningar begränsas samt att djur i livsmedelsproduktion behandlas väl och skyddas mot lidande. Målet är att inköp av ekologiska och andelen regionalproducerade livsmedel ska öka för att nå minsta möjliga miljöpåverkan. (Livsmedelpolicy Dalslandskommunerna Årjängs kommun och Säffle kommun 2013-03-14)

Inriktningsmål: Animaliska livsmedel ska vara producerade under former där djuren behandlas väl och skyddas mot lidande.

Resultatmål: Vid upphandling av livsmedel ska krav motsvarande de svenska lagstiftningskraven ställas för exempelvis djurhållning.

HÅLLBAR EKONOMI

Kostenheten köpte under 2012 in livsmedel för drygt 2,6 miljoner kr och 15 % utgjordes av ekologiska produkter.

Genom att handla inom avtalet har vi möjlighet att få bra priser på de varor vi använder mest och därigenom hålla matkostnaderna på en så låg nivå som möjligt. Det finns redan idag ett stort antal etiskt- och miljöcertifierade produkter upphandlade.

Det är viktigt med en helhetssyn i det ekonomiska tänkandet. Exempelvis genom att en högre arbetskostnad kan accepteras om kostnaderna för livsmedelsinköpen kan hållas nere. Det innebär att inköp av mindre förädlade produkter köps in och tillagning av måltiden sker från grunden så långt som

möjligt samt att vegetariskt protein till viss del ersätter animaliskt protein. Vilket bidrar till ett mer hållbart klimat och är hälsofrämjande.

VISION

Den goda måltiden består av hälsosam och god mat som producerats på ett miljömässigt skonsamt sätt, gärna i regionområdet, och med kravet på rättvis ersättning och hantering för både människor och djur, samt att använda GMO- fria livsmedelprodukter. En positiv måltidsupplevelse utgör en viktig grund för **Den goda måltiden**.

HANDLINGSPLAN

Verksamheten

- Studiebesök för kökspersonal och ev. elever till en lokal livsmedelproducent, för att få en större förståelse av livsmedelsproduktionen.
- Arbeta med projektet "Mindre matsvinn" i serveringen och i produktionen, och att göra matgästerna mer medvetna om hur mycket mat det slängs i serveringen.
- Ställa krav på kvalitet på den maten som upphandlas och levereras till köken.
- Klimatsmarta matsedlar.
- Sortera matavfallet.

Livsmedelsupphandlingen

- Dela på anbudet enligt marknadsanalys gjord med hjälp av Länsstyrelsen. Genom att dela upp upphandlingen i flera delar finns det större möjlighet för mindre företag att lämna anbud.
- Ställa höga djurskyddskrav på den maten som upphandlas med hjälp av Miljöstyrningsrådets djurskyddskrav.
- Anordna nätverksträffar för lokala producenter tillsammans med Länsstyrelsen. Vid dessa träffar finns möjlighet att informera om de affärsmöjligheter som finns för regionala livsmedelsföretag till kommande livsmedelsupphandling. Livsmedelsproduktionen i regionen ska uppmuntras.
- Nya transportlösningar där leveranser sker till ett och samma ställe, istället för till alla kommunens skolor, daghem och äldreboenden. Detta skulle även ge de lokala producenterna större chans att leverera.

Uppföljning

- Kund- och brukarundersökningar
- Kraven i livsmedelsupphandlingen
- Målen följs upp i bokslutet
- Leverans av beställda varor

Ansvarig för uppföljningen är Sara Ekelund

LIVSMEDELSUPPHANDLING

Dals-Eds kommun gör livsmedelsupphandlingen tillsammans med Dalslandskommunerna, Säffle och Årjäng kommun. Upphandlare och kostchefer ansvarar för livsmedelsområdet, inköpsstrategier och avtal, där miljökrav och andra viktiga krav inkluderas. De enskilda kostverksamheterna i kommunerna gör därefter inköpen efter det gällande avtalet och väljer fritt bland de produkter som finns. Livsmedelspolicyn ligger till en viktig grund vid livsmedelsupphandlingen och vid inköpen i köken.

KOSTNAD - SLUTSATS

Under 2012 var Kost- och städenhetens resultat positivt, men det enskilda värdet för Kostenheten slutade på 0,5 % under budget. Underskottet beror på ökade livsmedelskostnader.

Sedan 2011 köper kostenheten enbart krav och rättvisemärkta produkter inom kaffe, te, choklad och bananer. Kostnaden för personalkaffe och te har delvis finansierats med att höja priset på personalkaffet och te. 2009 utgjordes 1,1 % ekologiskt och 2012 15 % ekologiskt. För att ytterligare öka den ekologiska procenten till det nationella målet 25 % så är ekologiskt mjölk och fil bra produkter att välja. Om alla Dalslandskommuner samt Säffle och Årjäng kommun kommer överens om att enbart upphandla ekologisk mjölk och fil samt ekologiskt och rättvismärkt kaffe, te, choklad och bananer kommer volymerna öka och priset för dessa produkter sänkas.

För att kostenheten ska kunna köpa mer ekologiska livsmedel uppstår en högre kostnad. Hur hög kostnaden utfaller beror på hur högt uppsatt målet är. Genom att kostenheten fortsätter arbetet med att minska matsvinnet, arbeta efter modellen Ät S.M.A.R.T. samt köper mer efter säsong kan en sådan kostnadsökning delvis finansieras.

Eftersom Dalslandskommunerna samt Säffle och Årjäng står inför en ny upphandling är det svårt att bedöma hur kostnaderna kommer att bli framöver, men om ett större antal produkter kommer med på anbudet för att fler kommuner vill köpa ekologiskt kommer troligtvis kostnaden för ekologiska produkter minska.